

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos klimato paktas“**(tiriamoji nuomonė)**

(2020/C 364/10)

Pranešėjas **Dimitris DIMITRIADIS**Bendrapranešėjis **Peter SCHMIDT**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2020 3 11
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2020 6 29
Priimta plenarinėje sesijoje	2020 7 16
Plenarinė sesija Nr.	553
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	206 / 4 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Susidūrėme su kritine klimato padėtimi. Ištikus pasaulinei sveikatos krizei ir gresiant ekonomikos krizei dėl COVID-19 pandemijos, reikia dar kartą patvirtinti ES įsipareigojimą pereiti prie tvarios, atsparios, neutralaus poveikio klimatui ir efektyviai išteklius naudojančios ekonomikos. Tai, ko mums dabar reikia – tai esminių kultūros, infrastruktūros, elgsenos, dalyvavimo ir gyvensenos pokyčių, kurie ne tik darys poveikį piliečiams, bet kartu ir suteiks jiems daug galimybių.

1.2. Klimato kaita kelia grėsmę mums visiems, tačiau, kaip ir pandemija, didžiausią neigiamą poveikį ji daro pažeidžiamiausiems ir labiausiai marginalizuotiems žmonėms. Labai svarbu, kad pertvarkos metu nė vienas neliktų nuošalyje.

1.3. EESRK pabrėžia, kad siekiant pereiti prie neutralaus poveikio klimatui, itin svarbus aktyvus visų visuomenės grupių – įmonių, darbuotojų, mokslininkų, vartotojų, bendruomenių, piliečių ir jų organizacijų – dalyvavimas.

1.4. Todėl EESRK palaiko raginimą Europos Sąjungai įsipareigoti iki 2050 m. užtikrinti neutralų anglies dioksido poveikį klimatui ir atitinkamai pakoreguoti tikslą iki 2030 m. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Jungtinių Tautų aplinkos programos (UNEP) 2019 m. ataskaitoje dėl atotrūkio išmetamųjų teršalų srityje nurodoma, kad pasauliniu mastu išmetamą teršalų kiekį reikia mažinti po 7,6 proc. per metus pradedant jau dabar, kad pasaulinis atšilimas neviršytų 1,5 °C. Apskaičiavus paaiškėja, kad iki 2030 m. išmetamą teršalų kiekį reikia sumažinti 68 proc.

1.5. Reikia visais lygmenimis pereiti prie dalyvaujamojo modelio, o įgyvendinant Klimato paktą Komisija turi svarbią galimybę ir pareigą formuoti inovatyvų požiūrį, kuris atspindėtų, paremtų ir įkvėptų pilietinėje visuomenėje, bendruomenėse, miestuose ir regionuose jau vykdomus veiksmus.

1.6. Pernelyg siauro profilio dalyvaujantieji modeliai, kurie struktūruoti taip, kad yra ribojamas nagrinėjamų pokyčių mastas, arba kuriuos gali ignoruoti juos sukūrusi institucija, tiesiog blaškys ir nuvils tuos, kurie juose dalyvaus.

1.7. Europa turi būti sisteminių permainų katalizatorius klimato politikos veiksmyje, diegiant inovacijas (technologines ir socialines), inovacijų pasiūlą susiejant su paklausos subjektais, problemų turinčiais ir tais, kurie siekia didelių permainų. Skaitmeninė transformacija turėtų būti grindžiama DVT, kad būtų išvengta rizikos, įskaitant susijusių su darbuotojų teisėmis⁽¹⁾. Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimas kartu su Europos žaliuoju kursu suteikia galimybę užtikrinti teisingą pertvarką, orientuotą į kokybiškų darbo vietų visiems tikslą.

1.8. Pagrindinės bendros problemos, kurias nurodė pilietinės visuomenės subjektai, vykdančys veiksmus klimato srityje, yra finansavimo, žinių, darbuotojų, pripažinimo ir nuoseklaus ES ir nacionalinių vyriausybių naratyvo trūkumas.

1.9. Norint pasiekti ES ir tarptautinius klimato tikslus reikės didelių finansinių išteklių. Europos žaliojo kurso biudžetas (viešosios ir privačios lėšos) – 750 mlrd. EUR iš Ekonomikos gaivinimo fondo, įskaitant lėšų skyrimą ES semestro procesui, turėtų būti orientuotas į tvarų ekonomikos gaivinimą, įskaitant klimato politiką.

1.10. Tvarios praktikos sąlygos įtraukimas į visus sektorius skirstant finansavimą, kai yra rengiami atgaivinimo planai po COVID-19, kuriais siekiama JT Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. ir Paryžiaus susitarimo tikslų, turėtų būti norma. Atsigavimas po COVID-19 turėtų reikšti ne grįžimą ten, kur buvome anksčiau, o žingsnį į priekį, siekiant kažko naujo ir geresnio.

1.11. Gebėjimų stiprinimas ir techninė parama yra būtini visiems suinteresuotiesiems subjektams, kad jie galėtų užtikrinti atsparesnę ir tvaresnę ateitį. Įsteigus ES kovos su klimato kaita finansavimo forumą, būtų sudarytos palankesnės sąlygos gauti finansavimą ir būtų pašalintos kliūtys.

1.12. EESRK siūlo sukurti Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformą, grindžiamą įtraukimo, skaidrumo ir tikro su klimato kaita kovojančių visų lygmenų subjektų dalyvavimo bei atsakomybės principais.

1.13. Klimato pakto turėtų būti siekiama įgalėti žmones pakeisti sistemas tyrinėjant, eksperimentuojant ir teikiant parodomuosius pavyzdžius. Bus labai svarbios daugiapakopės perspektyvos, vizijų kūrimas, pasakojimai ir atvirkštinis prognozavimas. Reikėtų skatinti imtis įvairių iniciatyvų klimato srityje ir sudaryti joms sąlygas.

2. Įžanga

2.1. Klimato ir aplinkos problemų sprendimas tampa vis svarbesnė užduotis ir jai išspręsti reikia iš esmės peržiūrėti esamus netvarius socialinius ir ekonominius požiūrius. COVID-19 pasaulinė pandemija parodė, kad paprastų mūsų gyvenamosios ir sistemų pokyčių nepakaks. Esminiai gamybos metodų pokyčiai, turintys įtakos įmonėms, darbuotojams ir darbo organizavimui, vyko dar prieš pandemiją ir dėl jos gali būti paspartinti. Europos Komisija priėmė Europos žaliąjį kursą kaip naują ES socialinių, ekonominių ir finansinių modelių, kurie yra tvaresni, švaresni, saugesni ir sveikesni, strategiją.

2.2. Pasibaigus COVID-19 krizei klimato politikos veiksmai ir tvarumo išsipareigojimai turėtų atsidurti gaivinimo ir atstatymo politikos priešakyje kartu su atitinkamu biudžetu, kad ES ateitis nebebūtų siejama su dideliu išmetamu anglies dioksido kiekiu. Priemonės po krizės turi būti parengtos taip, kad jomis būtų užtikrinamas sistemos atsparumas, saugoma ir atkuriam biologinė įvairovė, pirmenybė teikiama visuomenės sveikatai, kartu nė vieno nepaliekant nuošalyje ir nutiesiant kelią gerbūvio ekonomikai. Šiomis aplinkybėmis reikėtų ne atsisakyti Europos žaliojo kurso ar jį atidėti, o jį sustiprinti.

2.3. Europos žaliojo kurso sėkmė didžiąja dalimi priklausys nuo ES gebėjimo bendradarbiauti su piliečiais. Atsižvelgdama į tai, Komisija rengia Europos klimato paktą, kuris suburtų skirtingus subjektus, įskaitant regionus, vietos valdžios institucijas, vietos bendruomenes, pilietinę visuomenę, mokyklas, įmones ir pavienius asmenis.

⁽¹⁾ JT Darnaus vystymosi sprendimų tinklas „Šeši pokyčiai darnaus vystymosi tikslams pasiekti“.

3. Pilietinė visuomenė ir piliečiai turi dalyvauti sprendžiant klimato klausimus

3.1. Susidūrėme su kritine klimato padėtimi. Vyriausybės iki šiol nepakankamai reagavo į klimato krizę ir pasauliui sunkiai sekasi siekti Paryžiaus susitarimo ir darnaus vystymosi tikslų. Protestus dėl klimato kaitos rengiantis jaunimas ir kiti pilietinės visuomenės subjektai ryžtingai ragina imtis dar platesnio užmojo ir skubesnių kovos su klimato kaita veiksmų. Sprendimus priimančias asmenys, kurie įsipareigojo įgyvendinti darbotvarkę iki 2030 m. ir Paryžiaus susitarimą, privalo nedelsiant patenkinti šiuos reikalavimus, imtis ryžtingo ir plataus užmojo politinių sprendimų ir pereiti prie naujo įtraukio klimato politikos veiksmų modelio aktyviai dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams.

3.2. Todėl EESRK palaiko raginimą Europos Sąjungai įsipareigoti iki 2050 m. užtikrinti neutralų anglies dioksido poveikį klimatui ir atitinkamai pakoreguoti tikslą iki 2030 m. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį⁽²⁾. EESRK tikisi, kad naujasis 2030 m. išmetamųjų teršalų kiekio tikslas bus pagrįstas išsamia peržiūra ir tinkamu poveikio vertinimu. EESRK taip pat teigia, kad yra svarių argumentų, pagrindžiančių mažiausiai 55 proc. taršos mažinimo tikslą iki 2030 m., kad ES galėtų savo ruožtu reaguoti į didžiulį pasaulinį poreikį mažinti išmetamųjų teršalų kiekį. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų aplinkos programos 2019 m. ataskaitoje dėl atotrūkio išmetamųjų teršalų srityje⁽³⁾ nurodoma, kad norint pasiekti Paryžiaus susitarime nustatytą 1,5 °C tikslą pasaulio mastu reikia dar platesnio užmojo išmetamųjų teršalų mažinimo iki 2030 m. tikslo⁽⁴⁾.

3.3. 2019 m. Eurobarometro duomenimis, 93 proc. ES gyventojų mano, kad klimato kaita yra rimta problema, o 79 proc. – kad tai labai rimta problema. Didžioji dauguma respondentų mano, kad svarbu, jog jų nacionalinės vyriausybės nustatytų plataus užmojo tikslus didinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą (92 proc.) ir didinti energijos vartojimo efektyvumą (89 proc.).

3.4. Klimato paktas turi tapti svertu europiečių galiai pasiekti, kad iki 2050 m. būtų įgyvendinta Europos žaliojo kurso vizija – klestinti, įtrauki, klimato kaitos poveikiui atspari visuomenė, turinti žiedinę, neutralaus poveikio klimatui ekonomiką. Tarpvyriausybines klimato kaitos komisijos ataskaitoje aiškiai nurodoma „sparčių, plačių ir beprecedenčių pokyčių visais visuomenės aspektais“ būtinybė. Laipsniškų pokyčių nepakaks. Siauras orientavimasis į CO₂ mažinimą duoda priešingų rezultatų gyventojų lygmeniu. Jis riboja dalyvavimą, mąstyseną ir iš esmės riboja pokyčius, kurie įsivaizduojami ir kurie yra įgyvendinami. Tai, ko dabar reikia, yra esminė ekonominės, socialinės ir finansinės sistemos pertvarka, kuri paskatintų eksponentinius pokyčius skubiai mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro ir didinant atsparumą klimato kaitai. Kad tai būtų įgyvendinta, reikalingi įkvepiantys, platūs ir įvairūs naratyvai, informuojantys, kodėl pasaulis turi keistis.

3.5. Dabartinė pasaulinė krizė, kurią sukėlė COVID-19 pandemija, parodė vyriausybių gebėjimą imtis ryžtingų priemonių egzistencinei grėsmei sumažinti, taip pat žmonių gebėjimą, bent jau tam tikrą laiką, prisitaikyti prie naujų šiomis priemonėmis nustatytų gyvenimo būdo suvaržymų. Svarbu tai, kad bendruomenės, įmonės, socialiniai partneriai ir kiti nevalstybiniai subjektai atlieka itin svarbų vaidmenį reaguojant į pandemiją, ir dažnai nustato poreikius, rengia ir įgyvendina prie aplinkybių priderintas intervencijos priemones kur kas sparčiau, veiksmingiau ir kūrybingiau, nei atrodė įmanoma taikant požiūrį „iš viršaus į apačią“.

3.6. Perėjimas iš vieno reagavimo į COVID-19 etapo į kitą lemia ir dideles galimybes, ir didelę riziką. Ekonominės priemonės ir fiskaliniai paketai, kurie rengiami siekiant paremti ir atkurti Europos ekonomiką, turi apimti ES tvarių investicijų ir tiesioginio finansavimo taksonomiją tiems, kurie savo veiklą vykdo tvariai, arba gali pradėti ją vykdyti tvariai ir įsipareigos kuo skubiau nustatyti ir įgyvendinti būtinus pokyčius (bus vykdoma stebėseną).

⁽²⁾ Europos Parlamento pranešėja dėl Europos klimato teisės akto (COM(2020) 80) Jytte Guteland siūlo padidinti Sąjungos 2030 m. klimato srities tikslą iki 65 proc. sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu. Galiausiai iki 2021 m. birželio 30 d. Komisija turėtų įvertinti, kaip reikėtų iš dalies pakeisti Sąjungos teisės aktus, kuriais įgyvendinamas šis aukštesnis tikslas.

⁽³⁾ 2019 m. atotrūkio išmetamųjų teršalų srityje ataskaita.

⁽⁴⁾ Jungtinių Tautų aplinkos programos (UNEP) 2019 m. ataskaitoje dėl atotrūkio išmetamųjų teršalų srityje nurodoma, kad pasauliniu mastu išmetamųjų teršalų kiekį reikia mažinti po 7,6 proc. per metus pradedant jau dabar, kad pasaulinis atšilimas neviršytų 1,5 °C. Apskaičiavus ES tenkančią dalį paaiškėja, kad iki 2030 m. išmetamųjų teršalų kiekį reikia sumažinti 68 proc.

3.7. Tragiškas COVID-19 sukeltas veiklos sutrikdymas, dėl kurio buvo sustabdytos fiskalinės taisyklės, parodė, kad kilus pavojui žmonių gyvybėms, mūsų ekonomikai ir išgyvenimui Žemėje, įmanoma laikytis ir kitokios vizijos. Pagal socialinės pažangos viziją, kuri grindžiama vien tik siekiu užtikrinti bendrojo vidaus produkto (BVP) augimą, neatsižvelgiama į esminius asmeninės ir socialinės gerovės elementus ir tinkamai nepaisoma aplinkos ir socialinių aspektų. Todėl būtina pereiti nuo BVP grindžiamos prie gerbūvio ekonomikos ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾.

3.8. Vienas iš būdų sustiprinti užmojus klimato politikos srityje yra sukurti palankią aplinką, kurioje daugiau veiksmų imtųsi nevalstybiniai subjektai, įskaitant įvairias įmones, be kita ko, mažąsias, vidutines ir labai mažas įmones, investuotojai, socialiniai partneriai, kooperatyvai, miestai, regionai, profesinės sąjungos, vietos bendruomenės ir piliečių grupės, ūkininkai, mokyklos, religinio pobūdžio organizacijos, jaunimo grupės ir kitos nevyriausybinės organizacijos.

3.9. Palankiai aplinkai sukurti reikia svarbaus poslinkio nuo konsultacijų ir dalyvavimo pagal principą „iš viršaus į apačią“ prie bendro projektavimo, bendro kūrimo ir įgalėjimo. Standartiniai konsultacijų modeliai retai kada taikomi plačiau nei vien siauroms, pakankamai ištekliams aprūpintoms visuomenės grupėms. Asmenys, organizacijos ir įmonės, kurie gali gauti daugiausiai naudos ir gali daugiausiai prisidėti prie transformacinių pokyčių, turi turėti realių galimybių dalyvauti sprendimų priėmimo procese, jei tikimasi, kad jie šiam procesui skirs savo laiką ir energiją.

3.10. 2018 m. EESRK ragino vesti „Europos dialogą dėl nevalstybinių subjektų veiksmų klimato srityje“ ⁽⁷⁾. Šiuo dialogu turėtų būti siekiama ne tik nušviesti ir parodyti veiksmus, bet ir reaguoti į nevalstybinių subjektų poreikius skatinant naujas įvairių lygmenų valstybinių ir nevalstybinių subjektų partnerystes, sudarant palankesnes sąlygas mokytis vieniems iš kitų, organizuoti mokymus ir keistis rekomendacijomis; ir suteikiant daugiau galimybių gauti finansavimą.

3.11. EESRK pasiūlė ⁽⁸⁾, kad nuolatinis piliečių dialogas taptų privalomu parengiamuoju visų pagrindinių politinių sprendimų ir visų atitinkamų iniciatyvų visais lygmenimis elementu.

3.12. Iki šiol Komisija šių rekomendacijų nesilaikė ⁽⁹⁾. Klimato paktas suteikia galimybę institucijoms glaudžiai bendradarbiauti siekiant sudaryti palankią sistemą pilietinės visuomenės ir piliečių dalyvavimui, remiantis esamais konsultacijų procesais, tačiau jais neapsiribojant.

4. Mokymasis iš esamos pilietinės visuomenės ir piliečių dalyvavimo praktikos

4.1. Esami nacionalinio, regionų ir savivaldybių lygmens piliečių asamblėjų, piliečių dialogų ir panašių patariamojo dalyvavimo procesų ⁽¹⁰⁾ pavyzdžiai rodo piliečių gebėjimą ir norą prisiimti atsakomybę už klimato krizės sprendimus. Neretai atsitinka taip, kad platesni dalyvavimo metodai, kai jie yra kruopščiai parengti, duoda daug naudos tvarumo požiūriu, nors jie nebūtinai yra sutelkti į klimato krizę. Jie rodo ne tik didelį dalyvaujamąsios demokratijos poreikį ir norą, bet ir vyriausybės gebėjimą sukurti tokias erdves ir stebėti jų pasiūlymus politiniu lygiu.

4.1.1 2019 m. 150 atsitiktinai atrinktų Prancūzijos piliečių pradėjo svarstyti klausimą „kaip socialinio teisingumo dvasia iki 2030 m. galime mažiausiai 40 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį?“ Šio piliečių konvento posėdžiai vyksta Prancūzijos ekonomikos ir socialinių reikalų taryboje. Vyriausybė planuoja pasiūlymus nagrinėti viešai ir paskelbti preliminarų jų įgyvendinimo tvarkaraštį ⁽¹¹⁾.

4.1.2 2016 m. įsteigtą Airijos piliečių asamblėją sudaro 100 atsitiktinai atrinktų piliečių, atstovaujančių Airijos elektoratui. Jiems buvo pavesta svarstyti įvairias temas – nuo konstitucinio abortų draudimo iki to, kad Airija taptų kovos su klimato kaita lydere. Parlamentinis komitetas, kuris buvo įsteigtas, kad atsižvelgtų į šios asamblėjos rekomendacijas dėl klimato kaitos, iš esmės parengė 2019 m. birželio mėn. paskelbtą svarbiausią Airijos klimato politikos veiksmų planą.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „Tvari ekonomika, kurios mums reikia“ (OL C 106, 2020 3 31, p. 1).

⁽⁶⁾ Gerbūvio ekonomika – ekonomikos sritis, kuria siekiama įvertinti ekonominę politiką atsižvelgiant į jos poveikį bendruomenės gerovei. XX a. ji tapo aiškiai apibrėžta ekonomikos teorijos šaka.

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“ (OL C 227, 2018 6 28, p. 35).

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „Ilgalaikio ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo strategija“ (OL C 282, 2019 8 20, p. 51).

⁽⁹⁾ Jau pasiūlyta EESRK nuomonėje „Pilietinės visuomenės ir subnacionalinės valdžios institucijų koalicijos kūrimo Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“ (OL C 389, 2016 10 21, p. 20).

⁽¹⁰⁾ <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/rsa-blogs/2018/07/our-call-for-action-on-deliberative-democracy>

⁽¹¹⁾ <https://www.conventioncitoyennepourleclimat.fr/en/>

4.1.3 Dviejuose pagrindiniuose Ispanijos miestuose vyko piliečių dialogai ir vietos forumai, kurių tikslas – skatinti aktyvesnį piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą priimant sprendimus dėl vietos biudžeto dalių ir svarstant įvairias idėjas dėl miesto ateities.

4.1.4 Danijos energetikos, tiekimo ir klimato ministerijos Jaunimo klimato taryba siekia klimato politiką praturtinti naujomis idėjomis ir padėti ministrui ieškoti būsimų klimato politikos sprendimų.

4.1.5 Lenkijos Gdansko miestas surengė tris piliečių asamblėjas dėl prisitaikymo prie ekstremalių oro sąlygų, oro užterštumo mažinimo ir aktyvesnio piliečių dalyvavimo.

4.1.6 Suomijoje pirmoji piliečių grupė dėl tvaraus vystymosi subūrė apie 500 suomių, kad įvertintų tvaraus vystymosi padėtį. Rezultatai bus naudojami siekiant propaguoti Suomijos vyriausybės ir parlamento darbą tvaraus vystymosi srityje.

4.1.7 Italijoje po COP 25 pilietinės visuomenės atstovai pateikė pasiūlymą įsteigti Piliečių asamblėją remiantis Prancūzijos modeliu. Panašus procesas pradėtas ir JK – „Asamblėja klimato klausimais JK. Kelias iki neutralaus poveikio klimatui“.

4.1.8 Bolonijoje (Italija) savivaldybė įsteigė Piliečių idėjų biurą, kuris yra platesnio masto darbo, kuriuo siekiama vėl įtraukti piliečius, dalis. Ji sukūrė šešias „laboratorijas“, kurios nuolat rengia vizualizavimo renginius pasinaudodamos „Open Space“ ir kitomis priemonėmis. Kai atsiranda įtikinamų projektų idėjų, savivaldybė su bendruomene sudaro „paktus“, kad užtikrintų šių projektų įgyvendinimą. Per pastaruosius penkerius metus sudaryta daugiau kaip 500 paktų, pradedant naujais suoliukais gatvėse ir baigiant daug didesniais ir platesnio užmojo projektais. Tai taip pat tapo būdu organizuoti dalyvaujamojo biudžeto planavimą.

4.2. Daugelis kitų bendruomenės iniciatyvų sutelkia veiksmus vietos lygiu siekiant kurti tvaresnę ateitį ir susilaukia išpūdingos bei įkvėpiančios sėkmės. Be kita ko, galima paminėti „Tvarią kaimynystę“ Briuselyje, Škotijos bendruomenių klimato politikos tinklui priklausantį vietos lygmens tinklą, kurį sudaro apie 120 bendruomenių grupių, „Coopérnico“ – atsinaujinančiosios energijos kooperatyvą („RESCoop“) Portugalijoje, Pertvarkos judėjimą, kuris šiuo metu veikia daugiau nei 50 šalių bendruomenės lygiu ir deda pastangas atsparumui didinti, įkvėpdamas žmones keisti mąstyseną, elgseną ir būti pasaulyje. Veiksmų programa „Bendruomenės ateičiai“, kuri bus pradėta įgyvendinti šią vasarą, gali padėti sukurti institucinę aplinką visuomenės dalyvavimui.

4.3. Europos lygiu struktūrinis pilietinės visuomenės dalyvavimas yra būtinas ir reikėtų numatyti aiškius įgaliojimus pilietinės visuomenės dalyvavimui formuojant politiką ir kuriant strategijas, kuriomis siekiama poveikio klimatui neutralumo, jas įgyvendinant ir vykdamas jų stebėseną.

4.3.1 Svarbus vaidmuo teko Daugiašalei suinteresuotųjų subjektų platformai dėl darnaus vystymosi tikslų, tačiau dar yra ką tobulinti išteklių, posėdžių reguliarumo, atsakomybės už darbotvarkės sudarymą, platesnių diskusijų galimybių, dalyvavimo ir galimybių sudarymo reguliariesnėms, skaidresnėms ir prieinamesnėms viešosioms konsultacijoms požiūriu.

4.3.2 EESRK ir Komisijos kartu administruojama Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma labai įvairiems suinteresuotiesiems subjektams suteikia galimybę keisti gerąją praktiką ir idėjomis bei kurti vertingus tinklus. Pagrindinis šios platformos skirtumas, palyginti su Daugiašale suinteresuotųjų subjektų platforma dėl DVT, yra tas, kad už šią platformą yra atsakingi suinteresuotieji subjektai. Tai – sėkmingas gerosios praktikos pavyzdys.

4.4. Paryžiaus tikslai nebus pasiekti be tvirto socialinių partnerių dalyvavimo visais lygmenimis, visų pirma pramonės šakose ir sektoriuose, kuriems didelį neigiamą poveikį daro priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir skaitmeninimas. Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimas kartu su Europos žaliuoju kursu suteikia galimybę užtikrinti teisingą pertvarką, orientuotą į kokybiškų darbo vietų visiems tikslą. Profesinių sąjungų ir darbdavių socialinis dialogas yra vienas geriausių būdų didinti informuotumą apie klimato krizę. Jie yra pagrindiniai veikėjai, jei norime įgyvendinti socialiniu požiūriu teisingą, našią ir komercinę pertvarką, kurią lemia Europos žalioji kursas. Šie scenarijai gali būti labai įvairūs – nuo socialinių dialogų aukščiausio lygio susitikimų Europos lygiu palaikant tarpvalstybinį dialogą, kuris yra itin svarbus suteikiant daugiau svarumo Europos socialinei integracijai, iki sektorių ir įmonių kolektyvinių sutarčių. Darbuotojų dalyvavimas yra neatsiejama demokratijos darbo vietoje dalis ir suteikia dirbantiems žmonėms galimybę aktyviai dalyvauti priimant su darbo vieta susijusius sprendimus, kurie gali teigiamai prisidėti prie kovos su klimato kaita.

4.5. Europos inovacijos ir technologijos instituto iniciatyva „Klimato ŽIB“ (angl. „Climate-KIC“) yra orientuota į verslo eksperimentų kūrimą, vykdymą ir susiejimą ir į bandymų platformų (angl. *deep demonstration*) poveikį sisteminių pokyčių svertams. EIT „Klimato ŽIB“ portfelį sudaro eksperimentai, kuriais siekiama skatinti naują mąstyseną, daryti sverto poveikį naujų technologijų, tinklų ir bendruomenių pajėgų eksponentiniam poveikiui ir užtikrinti, kad būtų mokomasi greitesniu tempu nei vyksta pokyčiai⁽¹²⁾.

5. Įmonių reagavimo patirtis

5.1. Inovacijos reiškia keletą papildomų žingsnių kuriant naujas paslaugas ir produktus rinkoje arba visuomenėje, kurie patenkina dar nepatenkintus poreikius arba išsprendžia dar neišspręstas problemas. Technologinės inovacijos yra sutelktos į technologinius produkto ar paslaugos aspektus. Socialinės inovacijos reiškia naują socialinę praktiką, kuria siekiama patenkinti socialinius poreikius geriau nei jau esamais sprendimais ir kuri yra susijusi su, pavyzdžiui, darbo sąlygomis, švietimu, bendruomenės vystymusi ar sveikata. Skaitmeninės technologijos atlieka svarbų vaidmenį socialinių inovacijų srityje pasinaudojant IRT, pavyzdžiui, internetiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis priemonėmis.

5.2. Sisteminių inovacijų procesas turėtų būti prieinamas ir įperkamas visiems suinteresuotiesiems subjektams, kurie turi dalyvauti bendrai kuriant sprendimus kuriais bus paremta būtina tvarumo pertvarka. Finansinis gyvybingumas yra socialinės sanglaudos ir siekio Europos žaliojo kurso įgyvendinimo procese nė vieno nepalikti nuošalyje sąlyga. Dėl šios priežasties viešųjų gėrybių ypatumų turintys sisteminių pokyčių aspektai turėtų būti finansuojami arba subsidijuojami iš viešųjų šaltinių, kad būtų galima toliau pritraukti privačiųjų lėšų investicijoms į klimato kaitą.

5.3. Bendruomenės, kurios sėkmingai diegia sisteminės inovacijas, geriausiai supranta problemą, renka sprendimus, skirsto sprendimus atsižvelgdamos į konkrečius įvairių vietovių ir konteksto poreikius ir išteklius. Turime suteikti Europos bendruomenėms šių įgūdžių ir kurti atitinkamą palankią aplinką, kurioje nevalstybiniai subjektai galėtų imtis daugiau veiksmų.

5.4. Nedelsiant reikalingi inovatyvūs finansavimo mechanizmai, kuriais būtų pripažįstamas bendruomenės iniciuotų sisteminių inovacijų potencialas ir iššūkiai ir į juos būtų reaguojama. Šiuo tikslu reikalinga lanksti, esminė pagalba, kad būtų galima įsitvirtinti ir išsilaikyti, ir rizikos kapitalas didesnių projektų įgyvendinimo pradžiai, be to, profesionali mentorystė ir pagalba. Klimato paktas galėtų padėti sukurti labai vertingą kanalą, kuriuo socialiniai inovatoriai galėtų teikti grįžtamąją informaciją apie politines ir ekonomines kliūtis, kurios jiems trukdo arba dėl kurių jie atsiduria nepalankesnėje padėtyje ir neretai jų transformaciniai projektai gali tapti neperspektyvūs.

5.5. Kaip rodo šie pavyzdžiai, įmonių atsakas yra labai svarbus:

- tarptautinės įmonės, gaminančios drabužius dėvėti ir išmesti, reklamuoja dėvėtų drabužių pardavimo liniją kaip perdirbimo strategiją,
- stambiams naftos gamintojams ir draudimo bendrovėms, kurios turės perorientuoti savo verslą, skirta mentorystė.

5.6. Reikšmingo finansų sektoriaus atsako pavyzdžiai:

- investicinių fondų sprendimas neinvestuoti į projektus, kuriuose neatsižvelgiama į klimato aspektą,
- aštuonių centrinių bankų ir stebėtojų sukurtas Finansų sistemos žalinimo tinklas, skirtas žaliems finansams.

⁽¹²⁾ EIT „Klimato ŽIB“ „bandymų platformos“ – tai potencialus ekonomikos augimo proveržis iš Europos ambicingiausių už iššūkius atsakingų asmenų, siekiant suprasti jų problemų mastą, ir projektuotojų, siekiant sukurti sistemą ir intervencijų pozicijų portfelį.

6. Dalijimasis informacija ir tai, kaip visuomenė supranta klimato politikos veiksmus

6.1. Reikalingi tiesioginiai dialogai su piliečiais siekiant didinti informuotumą apie perėjimo prie tvaresnės visuomenės ir sveikesnių vietos bendruomenių svarbą. Tokių dialogų pridėtinė vertė yra didžiausia, kai jie organizuojami vietos, regionų ar nacionaliniu lygmeniu. Tačiau būtinos ES lygmens gairės, koordinavimas ir parama.

6.2. Kiekviena šalis visų pirma turėtų sukurti aplinkos reguliavimo sistemą, kuri būtų pagrįsta jų vietos aplinka ir jos poreikiais bei pritaikyta prie tvaraus tos šalies vystymosi. Svarbus šio proceso elementas būtų gamtos teisių pripažinimas⁽¹³⁾.

6.3. Bet kokios ES lygmens intervencinės priemonės turėtų būti rengiamos kartu su naudotojais, modeliuojant ir įkvepiant dalyvaujimąjį požiūrį, kurio reikia visais lygmenimis, ir iš jo mokantis. Norint remti inovatyvių bendradarbiavimo erdvių kūrimą, įtikinamų istorijų pasakojimą, naudojimąsi inovatyviomis technologijomis ir visiems šiems procesams sudarant sąlygas, reikalingos žinios ir išteklių. Klimato pakto sėkmė iš esmės priklausys nuo bendruomenių gebėjimo kaip įmanoma geriau papasakoti istorijas, sulaukti kitokios, jų siekiamos ateities, tiriant ir susiejant ją su esamais poreikiais ir lūkesčiais bei įgalėjant žmones veikti.

6.4. Tinklo aplinkai, kuri būtų palanki skatinti ir remti klimato politikos veiksmus, reikia internetinės platformos pasikeitimui praktika ir patirtimi, įgyta įgyvendinant projektus ir taikant metodus. Tokia dalyvaujamoji platforma galėtų padėti subjektams mokytis vieniems iš kitų ir keistis rekomendacijomis, tokiu būdu jiems padedant įveikti reguliavimo kliūtis. Ji galėtų skatinti švietimą ir inovacijas rengiant internetinius kursus, internetinius seminarus ir seminarus.

6.5. Stipri paskata imtis klimato politikos veiksmų gali būti esamų veiksmų pripažinimas ir įtikinama su jais susijusi komunikacija. Finansavimas ir kiti išteklių, specialistų pagalba ir gebėjimas padėti formuoti sprendimus, kurie daro poveikį jų darbui, sudarys sąlygas platesniam pasiteisinusių metodų taikymui.

6.6. Klimato politikos veiksmų ambasadoriams galėtų būti pavesta tarpininkauti įvairių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo srityje, nustatyti strateginius ar teminius prioritetus, organizuoti renginius ir skatinti naujus veiksmus klimato kaitos srityje.

6.7. Tokie Klimato pakto ambasadoriai galėtų būti įvairių ekonomikos sektorių ryšių centrai. Be to, reikėtų paskirti specialius ambasadorius jaunimui, vietos bendruomenėms, miestams ir regionams. ES lygmens ambasadorių vaidmuo skirtųsi nuo nacionalinio, regionų ir vietos lygmens ambasadorių funkcijos. Reikėtų užtikrinti įvairių lygmenų veiksmų koordinavimą.

6.8. EESRK ir RK narių, kaip ES lygmens ambasadorių, skyrimas jų atstovaujamosiose rinkimų apygardose remtųsi jų plačiais pilietinės visuomenės, vietos ir regionų valdžios institucijų tinklais bei patariamųjų organų ir Komisijos bendradarbiavimo stiprinimu.

6.9. Pavyzdžiui, profesinės sąjungos ir verslo organizacijos turi vietos perspektyvą ir demokratiškai atstovauja skirtingų sektorių darbuotojams. Jos yra itin svarbios rengiant įvairias priemones siekiant patenkinti darbuotojų ir įmonių poreikius ir nustatyti problemas. Klimato pakto ambasadoriai įvairiais profesinių sąjungų lygmenimis ir verslo aplinkoje galėtų remtis socialinio dialogo privalumais, veiksmingai skatinti dalijimąsi informacija ir skatinti imtis veiksmų klimato srityje. Šiam darbui reikia palankios teisės darbe institucinės aplinkos.

6.10. Skaitmeninė pertvarka keičia įmonių struktūrą ir gamybos būdus, o daugelis MVĮ kiekvieną dieną bando pašalinti labai rimtus skaitmeninio trūkumus. Daugelį darbuotojų neramina skaitmeninio poveikis jų darbo vietoms, dėl kurio gali didėti nedarbas ir nelygybė.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė dėl diskusijoms skirtą dokumentą „Siekiant tvarios Europos iki 2030 m.“ (OL C 14, 2020 1 15, p. 95); EESRK nuomonė „Klimato teisingumas“ (OL C 81, 2018 3 2, p. 22).

6.11. Siekdama skatinti finansavimą, žaliąsias investicijas ir užtikrinti teisingą pertvarką įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, Komisija parengė investicijų skatinimo taksonomiją 8 dideliuose ūkio subjektuose ir 70 veiklos sektorių, kuri iš esmės pakeis jų gamybą ir jų darbo vietų kiekį ir kokybę. Šiame dokumente, kuris yra Europos žaliojo kurso investicijų plano kertinis akmuo, pagrindinių TDO standartų darbo teisės minimos tik vieną kartą.

7. Realų ir virtualių erdvių informacijai apie klimatą keistis kūrimas

7.1. Klimato paktu turėtų būti siekiama įgalėti žmones keisti sistemas tyrinėjant, eksperimentuojant ir pateikiant parodomųjų pavyzdžių. Reikalingos švietimo ir mokymo programos, kurios apimtų visą pilietinės visuomenės organizacijų spektrą ir kitus nevalstybinius subjektus. Labai svarbu tobulinti žinias apie klimato kaitos problemą ir jos supratimą užsimojant giliau ir plačiau bei gerinant suinteresuotųjų subjektų diskusijų ir pokalbių apie šią problemą kokybę.

7.2. Bus reikalingos įgyvendinimui parengtos priemonės, skirtos struktūruoti ir spręsti problemas bei nagrinėti tvarumo inovacijų ir pertvarkų galimybes. Daugelis šių priemonių parengtos ir išbandytos pagal EK programą „Horizontas 2020“. Daugiadalykėje aplinkoje reikėtų laikytis patirtinio mokymosi požiūrio taikant priemones naudotojų atvejams.

7.3. Siekiant sutelkti Klimato pakta, itin svarbus suinteresuotųjų subjektų valdymas, daugiapakopė perspektyva, vizijos kūrimas, atvirkštinis prognozavimas ir nišinis valdymas. Šia struktūra siekiama sudaryti sąlygas problemų sprendimo procesui padedant pagrindą klimato kaitos sisteminiams inovacijoms ir Europos žaliojo kurso įgyvendinimui.

7.4. Klimato pakto sėkmę iš dalies lems verslininkų ir įmonių gebėjimas pritraukti subsidijų finansavimą iš viešųjų, filantropinių ir privačių šaltinių. Tokiu finansavimu reikėtų siekti spręsti klimato kaitos požiūriu reikšmingo rinkos nepakankamumo problemą. Jis gali tapti perversminiu pokyčiu ir gali pasiekti didelį mastą. ES daugiašalė finansavimo programa, į užduotis orientuoti Europos ir tarptautiniai viešieji ir privatus fondai, kurie gali tapti sisteminio pokyčio varomąja jėga klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos srityse, gali būti naudojami kaip svertas milijardinėms investicijoms į inovatyvius klimato srities veiksmus. Bendras tikslas turėtų būti kaupti išteklius, patirtį ir gebėjimus siekiant tikslių išmetamųjų teršalų mažinimo ir didesnio atsparumo klimato kaitai rezultatų, kuriuos būtų galima padauginti siekiant spartinti pokyčius ir suteikti vilties. Klimato paktu turėtų būti palankiai vertinamas nacionalinio ir tarptautinio finansų sektoriaus, įskaitant atitinkamus daugiašalius ir privačius fondus, dalyvavimas. Be to, mokesčių sistema turėtų atspindėti gerovės ekonomikos maksimizavimo ir palaikymo principą.

7.5. Taip pat reikėtų apsvastyti galimybę į esamas pilietinės visuomenės asociacijas, kurios sąveikautų Klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformoje, įtraukti fizines ir virtualias erdves, skirtas pasikeitimui nuomonėmis klimato klausimais.

7.5.1 Darbo srityje būtų tikslinga, Komisijai teikiant materialinę paramą, kurti Darbo priežiūros, analizės ir darbo, organizacinių ir technologinių pokyčių aiškinimo observatorijas, kurios apimtų aštuonias taksonomijos grupes, dalyvaujant profesinėms sąjungoms, darbdaviams ir administracijoms Europos ir valstybių narių lygiu.

8. Gebėjimų stiprinimas siekiant sudaryti palankesnes sąlygas visuomeninėms iniciatyvoms

8.1. Reikėtų aiškiai apibrėžti bendrą sistemą siekiant išvengti neatitikimų Europos žaliajam kursui.

8.2. Bendros problemos, kurių pilietinės visuomenės subjektams kyla imantis klimato srities veiksmų yra: finansavimo, žinių, darbuotojų, pripažinimo ⁽¹⁴⁾ ir nuoseklus ES ir nacionalinių vyriausybių naratyvo trūkumas.

⁽¹⁴⁾ EESRK tyrimas.

8.3. Daugelio suinteresuotųjų subjektų manymu, veiksams klimato kaitos srityje trukdo sudėtinga reguliavimo ir administracinė aplinka. Pilietinės visuomenės organizacijoms ir bendruomenių iniciatyvoms būtų naudingos gebėjimų stiprinimo pastangos, kurios padėtų joms susigaudyti reguliavimo ir administracinėje aplinkoje.

8.4. Pagrindiniai *Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformos*, kuria siekiama skatinti klimato srities veiksmus vietos lygmeniu, elementai turėtų būti materialinės (techninės pagalbos, gebėjimų stiprinimo, finansavimo ir kt) ir nematerialinės (pripažinimo, didesnio matomumo ir kt.) pagalbos teikimas bei sąlygų sudarymas tinklaveikai ir sąsajoms su konkrečiomis politikos sritimis ir procesais.

8.5. Norėdami gauti finansavimą savo iniciatyvoms klimato srityje nevalstybiniai subjektai gali susidurti su įvairiais iššūkiais, įskaitant nerealius projektų apimties reikalavimus, privačių investuotojų nenorą finansuoti projektus, sudėtingus paraiškų teikimo dėl finansavimo ir finansavimo gavimo procesus ir reikalavimus⁽¹⁵⁾. Kitos kliūtys: informuotumo apie veiksmų klimato srityje finansavimo galimybes trūkumas, nepakankami administraciniai gebėjimai ir techninės žinios, kaip gauti finansavimą, biudžetiniai ir reguliavimo apribojimai bei sunkumai siekiant atitikti pernelyg griežtus reikalavimų atitikties kriterijus ES ir tarptautiniam finansavimui gauti⁽¹⁶⁾.

8.6. EESRK pasiūlė įsteigti Kovos su klimato kaita finansavimo forumą, kuris suburtų pagrindinius suinteresuotuosius subjektus siekiant spręsti pagrindinius klausimus, nustatyti kliūtis, ieškoti sprendimų ir nustatyti veiksmingiausius mechanizmus, kaip geriau paskirstyti finansavimą laikantis subsidiarumo principo. Atliekamas tyrimas⁽¹⁷⁾ siekiant pasiūlyti veiksmų planą ir galiausiai pagerinti nevalstybinių kovos su klimato kaita subjektų galimybes gauti finansavimą.

9. Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformos kūrimas

9.1. Atsižvelgdamas į teigiamą Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformos patirtį, EESRK siūlo sukurti panašią Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformą.

9.2. Pagrindiniai platformos principai turėtų būti įtraukumas, skaidrumas ir tikras vietos lygmens klimato srities subjektų dalyvavimas ir atsakomybė.

9.3. EESRK ragino užtikrinti, kad perėjimas prie tvarios, anglies dioksido neišskiriančios ir efektyviai išteklius naudojančios ekonomikos būtų teisingas ir kad nei namų ūkiai, nei bendruomenės, nei regionai, nei sektoriai, nei mažumos neliktų nuošalyje⁽¹⁸⁾. Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformoje turėtų būti sukurta Perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui observatorija, kuri stebėtų ES klimato politikos įgyvendinimą nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis ir rinktų duomenis, padedančius formuoti politiką visais lygmenimis.

9.4. EESRK remia piliečių asamblėjų valstybėse narėse organizavimą siekiant informuoti, įkvėpti ir skatinti supratimą ir visiems valdžios lygmenims patarti klimato politikos klausimais. Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platforma galėtų propaguoti esamą sėkmingą patirtį ir skleisti gaires bei geriausios praktikos pavyzdžius šalyse, regionuose ir miestuose, norinčiuose rengti panašias asamblėjas.

9.5. Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformai galėtų būti pavesta organizuoti piliečių asamblėją ES lygmeniu, kurią, padedant Komisijai, kartu rengtų EESRK, RK ir EP.

9.6. Esminis platformos elementas būtų gebėjimų stiprinimo ir finansavimo centras, kuris teiktų rekomendacijas, informaciją ir šviestų klimato politikos ir strategijų klausimais, taip pat sudarytų palankesnes sąlygas gauti finansavimą mažos apimties projektams. ES ir nacionaliniai centrai galėtų būti steigiami bendradarbiaujant su vietos ir regionų valdžios institucijomis.

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė „Nevalstybinių subjektų galimybių pasinaudoti kovos su klimato kaita finansavimu gerinimas“ (OL C 110, 2019 3 22, p. 14).

⁽¹⁶⁾ Rossi, L., Gancheva, M. ir O'Brien, S., 2017 m.

⁽¹⁷⁾ Kovos su klimato kaita finansavimo forumas – sąlygos ir pirmieji uždaviniai, EESRK užsakytas tyrimas, kurį atlieka „Milieu Consulting SPRL“.

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė „Nė vieno nepalikti nuošalyje įgyvendinant Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m.“ (OL C 47, 2020 2 11, p. 30).

9.7. Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų internetinė platforma padėtų kurti pasikeitimo informacija ir žiniomis erdvę, sudarančią sąlygas tinklaveikai ir įsipareigojimų stiprinimui.

9.8. Europos klimato pakto suinteresuotųjų subjektų platformai reikėtų įsteigti iš įvairių subjektų atstovų sudarytą koordinavimo grupę. Norint atrinkti koordinavimo grupės narius, reikės skaidrių ir aiškių kriterijų, kad būtų užtikrintas įtraukumas ir atstovaujamumas kartu išsaugant veiksmingą struktūros valdymą. Turėtų būti atstovaujama šiems subjektams: ES institucijoms, pilietinei visuomenei, įskaitant įmones, profesines sąjungas, vietas ir regionų valdžios institucijas, mokslininkų bendruomenę, finansuotojų bendruomenę ir jaunimą. Suinteresuotiesiems subjektams iš institucijų ir sektorių, turinčių mažiau išteklių, reikėtų skirti daugiau išteklių, kad jie galėtų dalyvauti ir atlikti vaidmenį sprendimų priėmimo procese.

Briuselis, 2020 m. liepos 16 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*
